

Historien om et fullmaktsforslag

Utdrag
24/4-85

107561

DEBATT

Av John Sand

I Nationens debattspalte 16. ds. stiller Per Torhaug noen spørsmål om «Elverumsfullmakten.» I den forbindelse vil jeg be om spalteplass for en kort redegjørelse.

Herr Torhaug har rett i at professor Castberg var sterkt opp tatt av at det ikke ble vedtatt noen ekstraordinær fullmakt under det stortingsmøte som ble satt på Elverum om kvelden den 9. april 1940. I 1961 ga dr. Castberg på Universitetsforlaget ut en bok, «Juridiske stridsspørsmål i Norges politiske historie». På sidene 57–58 i boka skriver dr. Castberg: «Nå kan man etter min mening ikke sjå at Elverumsfullmakten ble vedtatt av Stortinget. Det faktiske forhold er at den beslutning som ble foreslått av Stortingets president, *overhodet ikke ble satt under votering. Møtet ble hevet før det var stemt over forslaget.*» (Min uth.) Dette er helt overensstemmende med det en av møtedeltagerne på Elverum, stortingsmann Ingvald Førre, opplyste i Andøya Avis 14/8 1959: «Jeg uttalte at på grunnlag av herr Hambros erklæring, at når regjeringen har sin fullmakt i henhold til Grunnloven, var det intet grunnlag for å vedta en ny fullmakt. Dermed avsluttedes debatten om dette spørsmål. *Og noen votering ble ikke foretatt.*» (Min uth.)

Professor Castberg kommer også i sin erindringsbok «Minner» flere steder inn på at det aldri har eksistert noen «Elverumsfullmakt», men kun et forslag som det ikke ble votert over. På side 96 i «Minner» skriver Castberg bl. a.: «Fylkesmann Utheim hevdet bestemt forleden at noen «Elverumsfullmakt» ikke forelå.» Og på samme side fortsetter Castberg: «Under en samtale med Arne Ordning den 16. bekref tet han at det ikke var vedtatt noen «Elverumsfullmakt.» Ifølge professor Castberg tok endog forslagsstilleren, Hambro, avstand fra den oppfatning at hans fullmaktsforslag fikk noen som helst betydning. Castberg forteller nemlig på side 111 i «Minner»: «Han (Hambro) vil ikke være med på at den fullmakt han foreslo var et utslag av konstitusjonell nødrett og ga regjeringen

myndighet utover de vanlige myndighetsgrenser.» En annen fremtredende person, odelstingspresident i 1940, Neri Valen, som deltok under Elverum-møtet, kommer i en artikkel i avisen Varden 9/12 1947 inn på «Elverumsfullmakten»: «Eg hugsar vel at politikarane var på det reine med at det ikkje vart votert over fullmakt i Elverum og at fullmakta heller ikkje var i konstitu sjonelle former.» Samme oppfatning gir cand. jur. Eivind Hjellev uttrykk for i Dagbladets kronikk 8/4 1960: «Det var ikke mulig for Stortinget gjennom et simpelt vedtak å skaffe regjeringen en konstitusjonell fullmakt den ikke hadde. Denne enkle statsrettslige sannhet kan ikke tåkelegges selv om det henvises til de mest patosfylte grunnlovsparagrafer.»

Det bør også nevnes at vårt århundres kanskje fremste retts lærde, professor Jon Skeie, vurder te det som skjedde under Elverum-møtet 9. april. I et skrift, Landssvik, som dr. Skeie i 1945 ga ut på Olav Norlis forlag kommer han på sidene 20–28 inn på det ordskifte som fulgte etter Hambros fullmaktsforslag. Profes soren tok avstand fra at det ble gitt Nygaardsvold-regjerin gen noen ekstraordinær fullmakt, og hans konklusjon lød: «Med hensyn til lovgivning hadde ordskiftet ingen rettslig betydning.»

Nå vil kanskje enkelte lesere spørre: Men hvordan kunne historien om «Elverumsfullmakten» oppstå? Svaret er dette: Da Stortingets presidentskap som mæren 1940 overtok riksrådsfor handlingene befant det seg i en ytterst betrent forhandlingsposisjon. Det alt annet overskygende problem var å sikre kongehuset, og man befant seg i nød for forslag som tyskerne kunne antas å tillegge vekt i moderende retning i spørsmålet om Tronen. Problemet ble drøftet i en rekke sammenkomster, bl. a. på et møte den 17. juni hvor for uten presidentskapet, admini-

strasjonsrådets medlemmer og andre politisk framskutte personer deltok. På møtet ble man enig om et «tilbud» til tyskerne om at «den fullmakt som ble gitt regjeringen Nygaardsvold på møtet 9. april til å gjøre alt som var påkrevd for landet, blir erklært uvirksom fra den dag da regjeringen sammen med Kongen forlot landet.» Odelstingspresident Valen begrunnet tilleggs tilbudet slik: «Med vilje gjorde ein overfor tyskarane eit nummer av spørsmålet for ved å godkjenna at fullmakta fall burt, å vinne føremunar i kongespørsmålet.»

I den første tid etter at Nygaardsvold-regjeringen var kommet til London, ble ingen ting nevnt om noen «Elverumsfullmakt.» Heller ikke i et opptrykk av Lovtidende som London-regjeringen lot utgi, finnes noen gjengivelse av fullmakten. Men da regjeringen fikk underretninger hjemmefra om tilleggstilbudet til tyskerne under riksrådsforhandlingene, oppsto røre i regjeringskontorene. Den alltid geskjeftige professor Keilhau tok kontakt med justisminister Terje Wold som raskt luktet hvor nyttig «fullmakten» kunne anvendes for å stive opp regjeringens anseelse. Keilhau ble derfor gitt i oppdrag å konsipere en formulering som så ble kunngjort som grunnlag for regjeringsvirksomheten i eksil. Jfr. her dr. Castbergs anførsler i «Minner» s. 96 om at i det referat som ble satt opp i London «ble foretatt rettelser i det opprinnelige.» En ikke akademiker ville kanskje ha brukt et annet ord for dette «å rette noe i det opprinnelige.» I den før nevnte artikkel av Neri Valen skriver han også: «Når mange, til og med av stortingsmenn, no etter krigen kan vera i tvil om kva stortingsmøtet i Elverum vedtok, er det eit resultat av den norske propaganda i krigens år.

Odelstingspresident Valens artikkel inneholder ellers mange opplysninger som det ikke blir plass til i dette inserat. Jeg vil derfor anbefale historieinteresserte å skaffe seg Valens «merk nader» som er inntatt i Varden 8. og 9/12 1947.